

Õiguskantsler

[...]

Teie 20.02.2024 nr

Meie 12.04.2024 nr 7-5/240364/2402181

Puudega lapse vanema õigus lapsehoidja abile

Lugupeetud [...]

Õiguskantsleri poole pöördus [...] palvega kontrollida, kas [...] võib temalt nõuda avalduse esitamist iga kord, kui ta vajab oma puudega lapsele lapsehoidjat.

Täna Teid ja [...] ametnikke selle juhtumi kohta antud selgituste ja teabe eest, mis on olnud abiks seisukoha kujundamisel. Loodan, et sellest seisukohast on Teile abi edasiste otsuste tegemisel.

Selgitasite, et olete mures [...] ja tema [...] puudega lapse vahel sideme hoidmise pärast, kuna vanemal ja lapsel on võimalik koos olla peamiselt nädalavahetustel ja koolivaheaegadel. On tõsi, et kõigis lapsi puudutavates ettevõtmistes tuleb esikohale seada lapse huvid ning [...] peab lapsevanemat toetama lapse õiguste ja heaolu tagamisel. Sellest hoolimata leian, et [...] on avaldaja aitamise asemel seadnud talle vajaliku abi saamisele ebamõistlikke takistusi, nõudes temalt iga kord taotluse esitamist, kui ta vajab abi lapse hoidmisel. Sellist tingimust ei ole ette nähtud üheski õigusaktis, sealhulgas [...] sotsiaalhoolekandeabi sätestavas määruses. Kui [...] leiab, et [...] huvides on parim, et lapsehoidja hoiaks last kodus, võib [...] pakkuda lapsehoiuteenust ka [...] kodus.

Kuni 2023. aasta lõpuni oli [...] õigus kasutada [...] hoidmiseks [...] kulul lapsehoidja abi 70 tundi kuus. 2024. aastal vähendas [...] teenuse mahtu, kuid ei esitanud avaldajale kirjalikku põhjendust, mis on tema hoolduskoormuses nii palju muutunud, et nüüd saab ta kasutada lapsehoidja abi oluliselt vähem kui eelmisel aastal. Sellist [...] käitumist ei saa pidada õigeks.

Soovitan [...] tekkinud olukorra lahendamiseks uuesti hinnata, kui suur on [...] hoolduskoormus. Hindamise alusel tuleb teha selgelt põhjendatud otsus, mis vastab [...] kehtestatud määruse sättele ja mõttele ning määrab, kui pika aja jooksul, kui suures mahus ja kui sageli võib avaldaja [...] kulul lapsehoidja abi kasutada. Kui [...] otsustab teenuse mahtu vähendada, siis peab ta ka põhjendama, miks ei ole avaldajal enam õigust kasutada lapsehoidja abi sama palju ja sama sageli kui varem.

Palun andke hiljemalt 26. aprilliks teada, kuidas olete soovitusi järginud.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Õiguskantslerile avaldatud asjaolud ja antud selgitused

1. [...] ei tööta, ta on enda sõnul [...]. Avaldajal on kaks last: sügava puudega [...] laps, kes viibib õpilaskoduga koolis [...] viis päeva nädalas, ning [...] laps, kes käib tööpäeviti [...] lasteaias. Lapsi kasvatab ta üksi. Nii avaldaja kui ka [...] sõnade kohaselt võimaldas [...] talle kuni 2024. aastani lapsehoidja abi 70 tundi kuus ning see otsus tehti tavaliselt vähemalt pooleks aastaks või lausa terveks aastaks. 2. novembril 2023 andis [...] avaldajale suuliselt teada, et 2024. aastal lapsehoiuteenuse mahtu vähendatakse. 2023. aasta detsembris, mil [...] hindas avaldaja lapse abivajadust, olevat talle pakutud lapsehoidja abi 10 tundi kuus. [...] saadetud kirjadest on näha, et avaldaja soovis lapsehoidjat ühes kuus vähemalt 40 tunniks (vt nt avaldaja 29.01.2024 kirja). Tugiisikust olevat ta keeldunud, sest ta ei soovi oma koju võõraid inimesi.

2. Alates 2024. aastast muutis [...] oma praktikat ning hakkas nõudma, et avaldaja esitaks taotluse iga kord, kui ta vajab lapsehoidja abi. See tähendab, et terveks aastaks avaldajale lapsehoidjat enam ei määrata. 18. jaanuaril 2024 kohtusid [...] ametnikud avaldajaga ning palusid tal allkirjastada kirja, mille järgi võimaldab [...] lapsehoiuteenust vajaduspõhiselt ema taotluse alusel. [...] on sellist otsust põhjendanud sellega, et [...] elab viiel päeval nädalas õpilaskodus, mistõttu saab ta kodus olla vaid nädalavahetustel ja koolivaheaegadel. [...] leiab, et [...] vajab emaga koos olemise aega ning lapsehoidja hoole all olemine pole tema huvides. Avaldaja ei ole tööga hõivatud. Küll aga pidas [...] põhjendatuks lapsehoidja abi kasutamist nädalapikkustel koolivaheaegadel, et lapsevanemal oleks võimalik käia poes, noorema lapsega [...].

3. Sel aastal on [...] andnud avaldajale õiguse lapsehoidja abi kasutada näiteks 22. jaanuaril, mil lapsehoidja abistas avaldajat 10 tunni jooksul (sel päeval algas õpetajate streik üldhariduskoolides ja toetusstreik osas koolieelsetes lasteasutustes), et vanem saaks minna hambaarsti vastuvõtule, ning 26. jaanuaril, mil lapsehoidja oli lapsega 9 tundi (reedene päev, mil [...] oli avatud ja lapsi oodati kooli), et ema saaks minna [...] ja käia poes. Mõlemas abiandmise otsuses on viidatud lapse abivajaduse hindamisele menetluse [...] raames. 29. veebruaril (see oli 2023/2024. õppeaasta III vaheaja ajal) sai avaldaja õiguse kasutada lapsehoidjat [...] kulul 9 tunni jooksul, et käia poes ja pere noorema lapsega [...]. Ka 9. veebruaril tehtud otsuses on [...] viidanud lapse abivajaduse hindamisele menetluse [...] raames.

Õigus lapsehoiuteenusele

4. [...]

Lapsehoidja abi pakkumise üle otsustamine

5. [...]

6. [...]

7. Need korrad erinevad peaausjalikult selle poolest, et kui varem kehtinud korra järgi tuli [...]. Seega tuleb otsustada teenuse korduv osutamine kindlal ajal (nt õhtuti, kord nädalas, kaks korda kuus või igal esmaspäeval, igal koolivaheajal, igas kuus). Samas tehti selline otsus ka varem kehtinud korra järgi. Nii oli avaldajal kuni 2023. aasta lõpuni õigus kasutada lapsehoidja abi poole aasta jooksul (tähtaeg) kuni 70 tundi (maht) kuus (sagedus).

8. Ilmselt ongi [...] pidanud silmas seda, et raske või sügava puudega lapse kasvatajal võimaldatakse lapsehoidja abi kasutada pikema perioodi vältel kindlaks määratud sagedusega ja

mahus (nt aasta jooksul igal nädalal 12 tundi või kuni abivajaduse muutumiseni igas kuus 60 tundi). See tähendab, et tegelikult ei ole [...] pidanud mõistlikuks seda, et lapse kasvataja palub vajaduse tekkimisel raske või sügava puudega lapse hoidmiseks ühekordset abi. Sellest tuleneb, et inimene ei pea iga kord, kui ta soovib kindlal kuupäeval lapsehoidja abi (nt poes või arsti juures käimiseks), abivajadust eraldi põhjendama.

9. Kui nii, siis oleks see kooskõlas ka haldusmenetluses kehtiva põhimõttega, et asjad lahendatakse eesmärgipäraselt ja efektiivselt, samuti võimalikult lihtsalt ja kiirelt, vältides üleliigseid kulutusi ja ebameeldivusi isikutele ([haldusmenetluse seaduse](#) (HMS) § 5 lg 2). Selle põhimõttega ongi raske kokku sobitada [...] nõuet, et teenuse saamiseks peab avaldaja esitama avalduse koos üksikasjaliku põhjendusega iga kord enne seda, kui ta vajab oma lapsele hoidjat, et [...] saaks otsustada, kas seekord on lapsehoidja kasutamine põhjendatud. Niisugust nõuet on keeruline mõista juba selle tõttu, et [...] otsuste kohaselt ei muutu avaldaja ja tema lapse vajadused pidevalt. Kui avaldaja hoolduskoormus peaks oluliselt muutuma, siis saaks [...] näha ette võimaluse oma otsus uuesti üle vaadata.

Õigus inimväärikusele ja eraelu puutumatussele

10. [...] seatud tingimus, et avaldaja peab vajaduse tekkimisel iga kord avalduse esitama, et [...] saaks otsustada, kas seekord on lapsehoidja kasutamine põhjendatud, ei ole kooskõlas ka SÜS §-s 4 sätestatud inimväärikuse põhimõttega ega ka õigusega eraelu puutumatusse ([Eesti Vabariigi põhiseaduse](#) § 26).

11. Sotsiaalkaitse korraldamisel tuleb inimest kohelda tema inimväärikut alandamata. Selle põhimõttega pole kooskõlas olukord, kus inimene peab oma elementaarseid vajadusi avalikule võimule pidevalt põhjendama ning nende vajaduste rahuldamine sõltub sellest, kas need läbivad avaliku võimu kontrolli. Praegusel juhul on avaldaja sisuliselt pidanud [...] küsima seda, kas on põhjendatud, et ta käib hambaarsti juures, poes ja [...] lapsega [...] või ta peaks sel ajal hoolitsema hoopis oma [...] sügava puudega lapse eest. Ta peab seda tegema üksnes selle tõttu, et tal on [...] sügava puudega laps, kes vajab ööpäevaringset järelevalvet ja hoolitsust. Siin võib nõustuda avaldajaga, et see on talle olnud alandav.

12. Avalik võim peab austama inimese õigust eraelu puutumatusse ka siis, kui inimene vajab tuge: inimene peab avaldama oma eraelulisi andmeid üksnes nii palju, kui on vajalik tema abistamise üle otsustamiseks. Näiteks puudega lapse vanemale lapsehoidja abi võimaldamisel peaks üldjuhul piisama andmetest, mis näitavad, et seoses puudega lapse kasvatamisega on tal tavapärasest suurem hoolduskoormus, mistõttu vajab ta hooldamisest vaba aega (vt ka [...]). Hoolduskoormuse hindamiseks pole vaja teada seda, milleks täpselt sügava puudega lapse kasvataja hooldamisest vaba aega kasutab, vaid üldistatult seda, kas ja kui palju on lapse eest hoolitseval täiskasvanul sellist aega. Avaliku raha otstarbeka kasutamise ja teenuse eesmärgipärase kasutamise seisukohast pole oluline, kas näiteks suure hoolduskoormusega lapsevanem kasutab [...] kulul lapsehoidjat selleks, et minna metsajooksule, juuksurisse, sugulasele külla või [...] juurde. Arvata võib, et samu asju teevad ka lapsevanemad, kes ei pea hoolidama sügava puudega last, aga kes saavad oma lapse endaga kaasa võtta, paluda mõnel lähedasel last sel ajal hoida või kes saavad tulenevalt lapse arengutasemest ta üksi koju jätta.

Otsuse põhjendamise kohustus

13. [...] on avaldaja lapsehoiuteenuse taotlused seni küll rahuldanud, ent pole talle põhjendanud, milliseks on [...] hinnanud tema hoolduskoormuse [...] sügava puudega lapse eest hoolitsemisel

ning mis on tinginud [...] seisukoha, et 2024. aastal vajab avaldaja lapsehoidja abi märkimisväärselt vähem kui 2023. aastal.

14. Kuna avaldaja on [...] taotlenud lapsehoidja abi vähemalt 40 tundi kuus (vt nt avaldaja 29.01.2024 kirja), tuleb [...] see taotlus lahendada. Asja lahendamisel tuleb selgitada välja avaldaja mõlema lapse huvid, nii nagu näeb ette lastekaitseadus, ning lähtuda otsuse tegemisel nendest kui esmatähtsast kaalutlusest ([lastekaitseaduse](#) § 5 p 3, § 7 lg 2, § 21). Kui [...] leiab, et lapsehoidja kasutamine sellises mahus ja sagedusega pole põhjendatud ning see pole [...] huvides parim lahendus, on lapsevanema seisukohast võetuna tegu keelduva otsusega, mida peab taotlejale kirjalikult põhjendama (SÜS § 26 lg 2 p 2, vt ka HMS § 56 lg 1).

15. [...] järgi on sügava või raske puudega last kasvataval inimesel õigus lapsehoiuteenusele, et vähendada tema hoolduskoormust. Seega tuleb [...] hinnata puudega lapse abivajadusest ja tema elukorraldusest lähtuvalt avaldaja hoolduskoormust ning võtta seisukoht, kuivõrd see erineb tavapärasest lapse kasvatamisest. Avaldajale tuleb anda selge vastus, milline on tema tegelik hoolduskoormus ning kas ja mille tõttu see periooditi erineb. Sellele hinnangule tuginedes saab [...] otsustada, kas avaldajal on õigust kasutada lapsehoidja abi ning kui on, siis määrata kindlaks [...] kulul osutatava teenuse maht ja sagedus, lapse kõrvalabi vajaduse määrast tulenevad toimingud [...] ning teenuse võimaldamise tähtjad, tingimused ja kord (SÜS § 26 lg 1 p 3).

16. Kui uues otsuses jääb [...] selle juurde, et avaldaja vajabki varasemate aastatega võrreldes oluliselt vähem lapsehoidja abi või on muid kaalukaid asjaolusid, mille tõttu pole põhjendatud lapsehoidja kasutamine senises mahus või sagedusega, siis ka seda seisukohta tuleb avaldajale põhjendada. Põhjendus on muu hulgas vajalik selleks, et kui avaldaja pole nõus [...] seisukohaga, saaks ta oma õigusi tõhusalt kaitsta vaide- või halduskohtumenetluses.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Teadmiseks: Sotsiaalkindlustusamet